

Wat doen metropoolregio's met identiteit?

Kees Terlouw

Bedrijven en mensen worden steeds mobieler, maar dat geldt niet voor iedereen. De succesvolle hoogopgeleiden elite is misschien wel kosmopoliet, maar de meerderheid van de bevolking leeft en identificeert zich nog steeds heel erg lokaal. Nieuwe economische ontwikkelingen worden daar vaak niet als een kans, maar als bedreiging gezien. De nieuwe gelaagde, dynamische en gedeeltelijk overlappende netwerken van metropoolregio's zijn misschien een aantrekkelijk, nieuw ruimtelijk kader voor footloose bedrijven en kosmopolitische burgers. Voor de gewone bewoners die zich meer identificeren met en houvast vinden in bestaande hiërarchische territoriale ruimtelijke kaders, worden ze vaak als een bedreiging gezien. Naar de mening van de gewone burger wordt bij al deze bestuurlijke experimenten niet geluisterd in dit Heimweeland (zie het boek van Jelte Wiersma).

Voor de minder verstedelijkte gemeentes zijn niet erg voor samenwerking in een metropoolregio te porren. De nieuwe kenniseconomie zorgt elders wel voor het ontstaan van heldere sterren van ontwikkeling, die met elkaar verbonden worden door de netwerken van de metropoolregio's. Maar daartussen vormen veel minder verstedelijkte gemeentes zwarte gaten, die de samenwerking in metropoolregio's hinderen. Deze zwarte gaten breiden zich steeds verder uit. Vanwege ontbrekende bestuurskracht, door onder andere de decentralisaties in de zorg, gaan kleinere gemeentes steeds meer fuseren. Deze nieuwe regiogemeentes houden zich vooral met zichzelf bezig en sluiten zich af van de boze buitenwereld. Daarbij wil men vaak de verschillende bestaande tradi-

tionele, dikke lokale identiteiten binnen de eigen gemeentegrenzen beschermen. Lokale identiteiten verdikken dan steeds meer tot verzetsidentiteiten die zich afzetten tegen de naar buiten toe gerichte dynamiek en identiteit van metropoolregio's.

Naar binnen gerichte fusiegemeenten

Zo benadrukt de in 2006 gefuseerde gemeente Katwijk expliciet haar autonomie ten opzichte van de omliggende regio's met hun grote stedelijke dynamiek en groei. De gemeentelijke structuurvisie is een soort onafhankelijkheidsverklaring. Ze schrijven zelfs: "Het samengaan van Katwijk, Rijnsburg en Valkenburg in één gemeente Katwijk is een stap op weg naar onafhankelijkheid." Voor Katwijk is dit nauwkeurig uitgezocht in

een onderzoek naar de rol van identiteit in de bestuurlijke praktijk, dat vorig jaar voor het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is uitgevoerd. Daaruit bleek onder andere dat de fusiegemeente Katwijk de relaties met de buitenwereld zoveel mogelijk beperkt en over zoveel mogelijk partners verdeelt. Dit is verbonden met een lokale politiek die heel sterk naar binnen is gericht. Het behouden en versterken van de lokale identiteit van de afzonderlijke plaatsen staat centraal. Hierdoor richt de 'dorpistische' lokale politiek zich op de verdeling van middelen over de verschillende plaatsen. De verschillen tussen de lokale identiteiten worden daardoor versterkt, waardoor deze steeds meer verdikken tot tegen elkaar en de buitenwereld gerichte verzetsidentiteiten.

Dikke en dunne identiteiten

Uit het onderzoek bleek dat het belangrijk is om een theoretisch onderscheid te maken tussen dikke en dunne identiteiten, dat deze in de praktijk op verschillende manieren met elkaar gecombineerd worden, en dat dit grote gevolgen heeft voor de regionale samenwerking. Dikke identiteiten zijn gebaseerd op een gedeelde cultuur en sterke sociale relaties. De elementen van dunne identiteiten zijn meer met de oplossing van specifieke problemen verbonden. Dikke identiteitselementen zijn op breed gedeelde waarden gebaseerd, terwijl de dunne meer op praktische doelen zijn gericht. Dikke elementen zijn stabiel en historisch geworteld, terwijl dunne elementen veranderlijker zijn en zich meer op het directe resultaat van samenwerking richten. Dikkere identiteitsverhalen zijn meer integratief voor de hele gemeenschap, terwijl dünnere identiteitsverhalen meer als een middel voor een specifiek doel worden gebruikt.

Op basis van combinaties van deze dikke en dunne elementen worden dynamische identiteitsverhalen gemaakt. Een identiteit is niet een onveranderlijk historisch gevormd feit. Dit is natuurlijk wel wat de gebruikers van verzetsidentiteiten vertellen. Identiteiten zijn geconstrueerde verhalen met een boodschap die gebruikt wordt om medestanders samen te binden. Identiteit

staat niet vast maar is een flexibel discours. Identiteit is geen feit, maar een vertoog. Zoals elke identiteit gaat ook de identiteit van metropoolregio's en gemeentes over de conceptualisatie van het deel ten opzichte van het geheel. Identiteitsverhalen proberen altijd zin te geven aan het spanningsveld tussen overeenkomsten en verschillen tussen de delen en het geheel. Daardoor wringen identiteitsverhalen altijd, zorgen ze voor tegenstand, en zijn ze veranderlijk.

Succesvolle regionale identiteitsverhalen

Metropoolregio's maken identiteitsverhalen die op dünnere elementen gebaseerd zijn dan die van gevestigde regio's, zoals Twente, Friesland, Vlaanderen en Catalonië. De identiteitsverhalen van succesvolle metropoolregio's sluiten zoveel mogelijk aan bij die van hun deelnemers. Voor sommigen, zoals de metropoolregio Amsterdam, gaat dit gemakkelijker dan voor anderen. Zo zijn rond Brussel (Brussels Metropolitan) de bestaande Vlaamse identiteitsverhalen veel te sterk, maar vaak lukt het succesvolle metropoolregio's om handig te laveren tussen de soorten identiteitsverhalen die zich op verschillende schaalniveau's afspelen. Iconische projecten zijn daarbij vaak belangrijk. Bijvoorbeeld, in het Ruhrgebied verbindt men de herstructurering van mijnbouwcomplexen - die een belangrijke plaats hebben in bestaande dikke lokale identiteitsverhalen - met toekomstgerichte dünnere regionale identiteitsverhalen rond innovaties. De Zeche Zollverein in Essen (www.zollverein.de) is hiervan een goed voorbeeld.

Kees Terlouw houdt zich als politiek geograaf vooral bezig met hoe nieuwe vormen van identiteit gebruikt worden voor de legitimatie van regionale samenwerking. Hierover heeft hij uitgebreid internationaal gepubliceerd en ook onderzoek gedaan voor het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties.